

УДК 37.016 : 808.1 + 82 (477 Крем)

*Анастасія Кузнєцова,
ORCID iD 0000-0002-5947-0387
старший викладач кафедри
теорії й методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Адміральська, 4-а, Миколаїв, 54001, Україна
anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua*

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ Д. КРЕМІНЯ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано проблему використання поетичної спадщини видатного письменника Миколаївщини, публіциста й перекладача Д. Кремня на уроці української мови. Розкрито методичну й естетичну цінність віршів митця під час вивчення всіх мовознавчих розділів. Розроблено оригінальні завдання на основі його поетичних текстів для опанування мовних тем на різних рівнях крізь призму наукового симбіозу текстоцентризму (текстотворчості) й провідних освітніх технологій: особистісно орієнтованого й продуктивного навчання, технологій розвитку критичного мислення і творчої особистості, педагогіки партнерства й ейдотехніки.

Ключові слова: *дидактичні можливості тексту; методи й прийоми роботи з текстом; поетичні тексти; сучасні освітні технології; урок української мови.*

@ Кузнєцова А. М., 2020

Вступ. Чинна навчальна програма з української мови визначає текст базовим ресурсом у засвоєнні мовних знань, в оволодінні всіма видами мовленнєвої діяльності, у свідомому використанні української мови в усіх сферах життя, у розумінні значення ефективного спілкування, а отже у формуванні й розвитку ключових освітніх компетентностей (Навчальна програма «Українська мова», 2017). Тому текстоцентризм (текстотворчість) посідає чільне місце серед актуальних методичних проблем сьогодення.

На уроці української мови продуктивними будуть тексти художнього стилю, адже вони синтезують усі функції мови, ознайомлюючи учнів із різними родами, видами й жанрами літератури. Варто звернути особливу увагу на поетичну творчість Миколаївщини, зокрема вірші Д. Кремня. Його поезії здатні збагатити словниковий

запас здобувачів освіти питомими українськими лексемами й авторськими неологізмами, розвивати культуру мислення і мовлення, прищепити учням любов до літератури як мистецтва слова, зокрема до поетичної спадщини Миколаївщини.

Питанню дидактичних можливостей художніх текстів присвячено чимало наукових робіт. О. Біляєв, М. Вашуленко, С. Караман, О. Кучерук (2006), М. Пентилюк, М. Плющ наголошують на використанні текстів художніх творів із освітньою метою. М. Васильківська (2018), Л. Мацько, В. Мельничайко, А. Нікітіна (2015), М. Пентилюк, К. Плиско переконують, що текст повинен стати опорою для опанування української мови й розвитку зв'язного мовлення учнів. А. Галенко (2011) та Г. Горюх (2014) зосереджують увагу на поетичних текстах як на базовому навчальному матеріалі уроку.

Мову художніх творів Д. Креміння ґрунтовно аналізували В. Баденкова (2015), І. Береза, В. Золота, О. Петренко, Л. Старовойт, однак питання дидактичних можливостей його віршів на уроці української мови мало досліджене.

Постановка завдання. Метою статті є лінгводидактичний аналіз поетичних текстів Д. Креміння на сучасному уроці української мови.

Для реалізації мети визначені такі завдання:

- довести важливість художніх текстів для формування і розвитку мовної особистості;
- розкрити методичну й естетичну цінність літературної спадщини Д. Креміння;
- розробити оригінальні завдання на основі його поетичних текстів для опанування мовних тем на різних рівнях крізь призму сучасних освітніх технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Д. Кремінь – видатний митець сучасності, що прославив Україну взагалі й Миколаївщину зокрема далеко за межами нашої держави як поет, есеїст, публіцист, перекладач, заслужений діяч мистецтв України (2016). Він є лавреатом Державної премії України імені Тараса Шевченка (1999), членом Національної спілки письменників України (1979), Асоціації українських письменників (1997), Асоціації естрадних діячів України (1999), лавреатом Міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя «Тріумф» (2020, посмертно).

У творах Д. Креміння звучать краса й велич українського слова, а глибоко філософський зміст наповнений життєдайною силою живої народної мови, перенесеної з Карпат у південні степи. Саме тому його художня спадщина дає можливість інтегрувати уроки мови й літератури, перетворивши їх на уроки слова, краси й мистецтва.

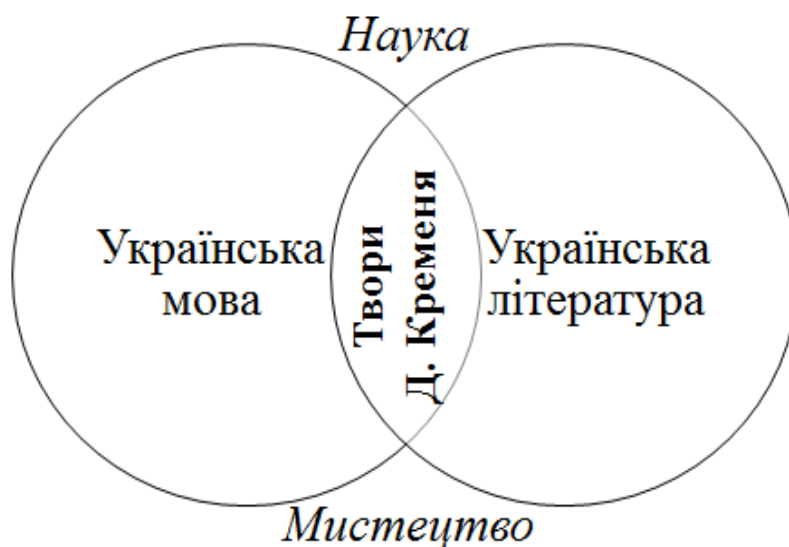

Рис. 1 Інтегровальний потенціал художньої спадщини Д. Креміння

Джерело: складено автором самостійно

Окрім того, унікальною є власне поетична мова Д. Креміння, насичена яскравим лінгвістичним матеріалом на всіх рівнях,

що може бути основою сучасного уроку української мови крізь призму багатьох освітніх технологій.

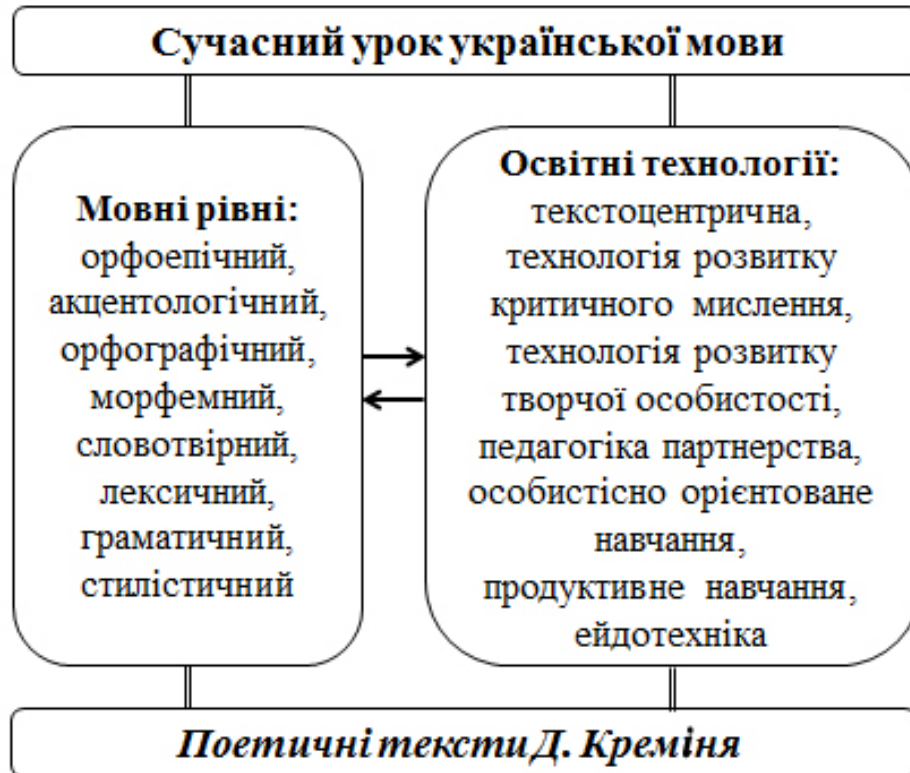

Рис. 2 Поетична мова Д. Креміня крізь призму багатьох освітніх технологій

Джерело: складено автором самостійно

Пропонуємо добірку конкретних завдань, що ілюструють дидактичні можливості поетичних творів митця (методи, прийоми і форми роботи з текстами поезій).

- Орфоепічний мовний рівень.

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), педагогіка партнерства.

Завдання 1. Робота в групах: прочитайте виразно поезію Д. Креміня «De profundis» (Кремінь Д., 2011, с. 91); створіть «орфоепічну карту», дібравши приклади різних фонетичних явищ на основі тексту запропонованого твору. Презентуйте свої дидактичні продукти.

Методичний коментар. Очікуваними є схеми-візуалізації, «карти думок», кластери, хмарки слів зі зразками чіткої і наближеної вимови голосних, спрощення та асиміляції приголосних, чергування звуків, приклади слів з унікальними літерами української абетки тощо.

Завдання 2. Робота в парах: виписіть із поетичних текстів Д. Креміня по два при-

клади асонансу й алітерації. З'ясуйте їхню стилістичну роль. Обговоріть результати своїх напрацювань у «четвірках».

- Акцентологічний мовний рівень.

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), технологія розвитку критичного мислення.

Завдання 1. Запишіть слова, поставте в них наголос. Перевірте правильність вимови за словником. Яким скористаєтеся?

Гаряче, камінні, золота, в мережі, знайдеш, Батьківщина, батьківщина, спина, в Маріїнському палаці, весілля, образу, на образі, ріки, повернись, пощерблені.

Прочитайте виразно поезії Д. Креміня «Де плив Одісей...» (Кремінь Д., 2014, с. 24) та «Шукаю історичну батьківщину» (Кремінь Д., 2014, с. 81–82). Зверніть увагу на наголошування тих самих слів. Чи є різниця у вимові? Із чим це пов'язано? Поміркуйте, чи можна назвати відмінність у наголошуванні акцентологічною помилкою. У якому випадку? Обґрунтуйте свою

позицію.

Методичний коментар. Завдання можна виконати й у зворотному порядку, тобто запропонувати учням спочатку прочитати вірш, а потім виписати з нього слова з проблемним наголошуванням, порівняти літературні наголоси й поетичні, наголоси в омонімах.

Завдання 2. Прочитайте виразно названі поезії Д. Креміня. Випишіть слова з проблемним наголосом, розподіливши їх у три колонки: 1 – слова з єдиним наголосом; 2 – слова з різними наголосами (зі зміною лексичного значення); 3 – слова з подвійним наголосом (без зміни лексичного наголосу).

- *Орфографічний мовний рівень.*

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), особистісно орієнтоване навчання.

Завдання 1. Запишіть слова правильно, підкресліть вивчені орфограми. Які мовні теми повторили?

Сухо/вій, С/сухий Ф/фонтан (район міста), М/мазеп, сто/літ..., полум..яні, мес..а, право/славний, Терасна (вулиця), ВІА О/орбіта, електро/г..тара, яхт/клуб, розн..се, І/інтернет, м..ріади, О/ол..війс..кі монети, позб..раю, д..л..фіни.

Які асоціації, настрої викликали у вас ці слова? Із чим вони пов'язані? Напишіть есе-п'ятихвилинку, використовуючи якомога більше запропонованого мовного матеріалу.

Прочитайте виразно вірш Д. Креміня «Сльози Сухого Фонтану» (Кремінь Д., 2014, с. 6). Визначте палітру почуттів ліричного героя? Чи схожа вона з вашою? Обґрунтуйте.

Методичний коментар. Есе-п'ятихвилинка – це есе, що має обов'язкові умови: 5 хвилин для написання, 5 речень по 5 слів у кожному.

На думку М. Греб і Н. Грони (2019), есе сприяє розвитку соціального й емоційного інтелекту здобувачів освіти, активізує їхню комунікативну діяльність, розвиває творчий потенціал і продуктивне мислен-

ня, навчає чітко й грамотно формулювати думки.

- *Морфемний і словотвірний мовні рівні.*

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), технологія продуктивного навчання.

Завдання 1. Прочитайте виразно вірш Д. Креміня «Шукаю історичну батьківщину» (Кремінь Д., 2014, с. 81–82); випишіть авторські неологізми, поясніть їхнє лексичне значення.

Позначте морфеми в словах руїнно, зориш, українно; назвіть спосіб словотвору. Виконайте повний словотвірний розбір одного із запропонованих слів.

Завдання 2. Випишіть із поезії Д. Креміня «Літо в Чорноморці» (Кремінь Д., 2014, с. 25–26) приклади слів на кожен спосіб словотвору. Спрогнозуйте, який буде найпродуктивнішим. Практично доведіть або спростуйте ваші припущення.

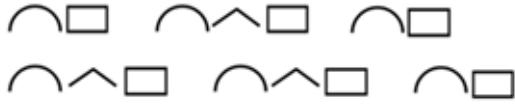
Лінгвістичний коментар. В. Баденкова, аналізуючи функціонально-семантичні особливості словотвірної реалізації заперечення в збірці Д. Креміня «Замурована музика» (2015), визначає продуктивні й менш уживані заперечні префікси: не-, зне-, зане-, недо-, ні-, ані-, без-, псевдо-. За підрахунками науковця, в ідіомовленні поета зафіксовано 152 словоформи з морфемою не- з різними відтінками значення (заперечення ознаки, якості, дії, стану).

Така наукова робота може стати основою проєкту старшокласників, що досліджуватимуть особливості використання інших префіксів чи морфем узагалі у творчості нашого земляка.

Завдання 3. «Морфемна естафета»: запишіть два рядки улюбленої поезії Д. Креміня графічним позначенням морфем; запропонуйте однокласникам продовжити.

Наприклад: *Еллади тасмної знаки,
Ольвійський Зевесів
курган...*

(Кремінь Д., 2014, с. 23)

- *Лексичний мовний рівень.*

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), ейдотехніка.

Завдання 1. Перепишіть поетичні рядки, вставляючи пропущені букви й знаки.

- 1) Шукаю історичну бат..ківщину,
бо нині г..ографії не/ма:
Я/ярило в..глядає із/за тину,
і спис ч..жинця вже уп..явся в спину.
В..сна квітує, а в душі – з..ма.
- 2) Зб..раємо образу на образі
Від образів у К/ки..вс..кій Р/русі
(Кремінь Д., 2014, с. 81–82).

Випишіть омоніми, з'ясуйте їхнє лексичне значення. Уведіть їх до самостійно створених речень художнього стилю.

Прочитайте вірш повністю. Які групи слів за значенням використав автор? Із якою метою?

Завдання 2. Створіть кластер «Лексика поезій Д. Креміння», проаналізувавши улюблений вірш. Доберіть приклади з твору.

Методичний коментар. Структурними елементами кластеру з лексики можуть бути такі поняття: однозначність і багатозначність, пряме й переносне значення слів, конкретна й абстрактна лексика, власні й загальні назви, групи слів за походженням (спільнослов'янська лексика, питома українська, запозичена), групи слів за значенням (синоніми, антоніми, омоніми, пароніми), групи слів за вживанням (загальноживана лексика й лексика обмеженого вжитку: архаїзми, історизми, неологізми, діалектизми, професіоналізми, терміни, жаргонізми, варваризми, екзотизми, просторічні слова та ін.).

- *Граматичний мовний рівень.*

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), продуктивне навчання.

Завдання 1. Відредагуйте речення зі звертаннями. Укажіть їхні види. Позначте закінчення кличного відмінка. Поміркуйте над стилістичним значенням звертань, зо-

крема риторичних. Перевірте ваші варіанти за першоджерелом – творами Д. Креміння.

1. Так от яка ти дорога Вітчизна! 2. А далі пани не буду вникати в деталі я. 3. Я вдивляюсь у ніч із маленької хати у твоє не-погасне Марію вікно. 4. Ти волошка нічна не гукай із-за скла. 5. Женя Женя... Бита наша карта, це – життя звернуло на мінор. 6. Зачекай не жени пожалій мене трошки Сотниківна Ядвіга з очима Явдошки... (за тв. Д. Креміння)

Завдання 2. Робота в групах: випишіть із тексту поезії Д. Креміння «Небесне і земне» (Кремінь Д., 2014, с. 36) якомога більше словосполучень і сполук слів (час виконання – 5 хвилин); презентуйте результати назагал; оцініть роботу інших груп.

Завдання 3. Різномірнева робота:

I рівень (6 б). Прочитайте уважно вірш Д. Креміння «Літературний сквер» (Кремінь Д., 2014, с. 14–15). Поділіть на окремі речення. Перепишіть, поставивши свої розділові знаки.

II рівень (3 б). Укажіть види за будовою, види складних речень.

III рівень (3 б.) Виконайте повний синтаксичний розбір складного речення (на вибір).

- *Лінгвістика тексту.*

Освітні технології: текстоцентрична (текстотворча), технологія розвитку критичного мислення, технологія розвитку творчої особистості.

Завдання 1. «Поетична розсипанка»: розташуйте рядки твору в «логічній» (для вірша) послідовності. Доберіть заголовки, що буде темою (лейтмотивом, образом, асоціацією, ідеєю).

А мимо – мажори невмиті.

Вітчизна, ти думав, оте, що святіш, –

І сяйвом поезій неложних.

І ти, що в сльозах на дорозі стоїш,

І той, хто над нами з високим чолом, –

І той, хто сидів за святковим столом –
На цілому білому світі...

Поет, композитор, художник,

Перевірте себе за першоджерелом – поезією Д. Креміння «І той, хто сидів за святковим столом» (Кремінь Д., 2014, с. 142).

Чи були відмінності? У чому?

Завдання 2. «Політ думок»: напишіть невелику творчу роботу «Читаючи Д. Креміня...» (вільні стиль, жанр, форма, будова, обсяг), використовуючи звертання і наказовий спосіб дієслова.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, художні тексти взагалі й поетичні зокрема є важливими для вивчення української мови на різних рівнях, адже сприяють розвитку ключових і предметних компетентностей. Літературна спадщина Д. Креміня вирізняється особливою методичною значущістю і продуктивністю. Використання його поетичних

текстів розвиває в учнів уміння і навички творчого й критичного мислення, усіх видів мовленнєвої діяльності, емоційний і соціальний інтелект, бажання долучитися до світу прекрасного і творити його. Запропоновані оригінальні завдання за художніми текстами письменника сприяють опануванню мовних тем на різних рівнях.

Зважаючи на актуальність порушеного питання, перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо в розробленні системи продуктивних завдань на основі поетичних текстів Д. Креміня для вивчення конкретних мовних тем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баденкова В. Функціонально-семантичні особливості словотвірної реалізації заперечення в збірці Д. Креміня «Замурована музика» / В. Баденкова // *Studia methodologica*. – 2015. – № 40. – С. 284–291.
2. Васильківська Н. А. Формування у молодших школярів умінь працювати із заголовком тексту / Н. А. Васильківська // *Український педагогічний журнал*. – 2018. – № 4. – С. 126–133. DOI: 10.32405/2411-1317-2018-4-126-133.
3. Галенко А. М. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на матеріалі поетичних творів / А. М. Галенко // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. – 2011. – № 6 (217). – Ч. II. – С. 100–107.
4. Горох Г. В. Дитячі поетичні тексти як основний дидактичний матеріал на уроках української мови / Г. В. Горох // *Педагогічна освіта: теорія і практика*. – 2014. – № 17. – С. 141–147.
5. Греб М., Грона Н. Есе в початковій школі: композиційні особливості, методика написання / М. Греб, Н. Грона // *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. – Вип. 2. – Бердянськ : БДПУ, 2019. – 352 с. – С. 143–150. DOI: 10.31494/2412-9208-2019-1-2.
6. Кремінь Д. *Замурована музика: лірика, симфонії, поеми* / Д. Кремінь. – К. : Ярославів Вал, 2011. – 350 с.
7. Кремінь Д. *Медовий місяць у Карфагені: Вибрані вірші та симфонії* / Д. Кремінь; упор. Т. Д. Кремінь; худ. Ю. С. Гуменний. – Миколаїв : Іліон, 2014. – 252 с.
8. Кремінь Д. *Сльози Сухого Фонтану. Лірика* / Д. Кремінь. – Миколаїв : Видавець Шамрай П. М., 2014. – 72 с.
9. Кучерук О. А. Навчальний текст як фактор мовно-естетичного впливу / О. А. Кучерук // *Основи естетичного виховання в шкільному курсі української мови : Навчальний посібник*. – Житомир, 2006. – С. 27–43.
10. Навчальна програма «Українська мова» для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти): для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
11. Нікітіна А. Лінгводидактичний аналіз тексту посібника як засіб навчання студентів-філологів / А. Нікітіна // *Народна освіта. Електронне наукове фахове видання*. – 2015. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3702

**ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ
Д. КРЕМИНЯ НА УРОКЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА**

*Кузнецова Анастасия,
старший преподаватель кафедры
теории и методики языково-литературного
и художественно-эстетического образования
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, Николаев, 54001, Украина
anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua*

В статье проанализирована проблема использования поэтического наследия выдающегося писателя Николаевщины, публициста и переводчика Дмитрия Кремина на уроке украинского языка. Раскрыты методическая и эстетическая ценность стихов при изучении всех языковедческих разделов. Разработаны оригинальные задания на основе его поэтических текстов для освоения языковых тем на разных уровнях через призму научного симбиоза текстоцентризма (текстотворчества) и ведущих технологий обучения: лично-ориентированного и продуктивного обучения, технологий развития критического мышления и творческой личности, педагогики партнерства и эйдотехники.

***Ключевые слова:** дидактические возможности текста; методы и приемы работы с текстом; поэтические тексты; современные технологии обучения; урок украинского языка.*

**THE DIDACTIC HORIZONS OF DMYTRO KREMIN'S
POETRY IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSON**

*Kuznietsova Anastasiia,
Senior Lecturer, the Department of Theory
and Methods of Language, Literature, Art
and Aesthetic Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua*

The article analyzes the use of Dmytro Kremin's poetics, who is an outstanding writer, publicist and translator, during the Ukrainian language lessons. It is a common fact that literary texts and poetry in particular are highly important for Ukrainian language study at any level as they contribute to the core and subject skills development.

Dmytro Kremin's literary heritage is methodologically significant. The use of his poetry develops students' creativity and critical thinking skills, speech abilities, independence, partnership, commitment to self development, emotional and social skills, it also inspires children to join a wondrous world of poetics and even or create it themselves. In Dmytro Kremin's works the beauty and brilliance of Ukrainian wording are heard, the deeply philosophical meaning is filled with the life-giving power of the folk language, which was transferred from the Carpathians to the southern steppes. That is why his artistic heritage makes it possible to integrate language and literature lessons, turning them into lessons of words beauty and art. The methodological and aesthetic value of Dmytro Kremin's poems for the study of all Ukrainian language sections is revealed in the article. To master the language skills the original tasks

based on his poetry have been developed, including orthoepy, accentology, spelling, morphemes and word formation, lexicology, morphology, syntax and punctuation, text linguistics. The tasks represent methods and techniques through symbiosis of text centre approach (or text creating approach) with leading educational technologies such as: personality-oriented learning, critical thinking development, productive learning, creativity development, problem solving, partnership, dialogue technology, eidotechnics.

Keywords: *methods and techniques of working with text; modern educational technologies; poetic texts; the didactic horizons of the text; Ukrainian language lesson.*

REFERENCES

1. Badenkova, V. (2015). Funktsionalno-semantychni osoblyvosti slovotvirnoi realizatsii zaperechennia v zbirtsi D. Kremenia «Zamurovana muzyka» [Functional and semantic features of negative sentences word-formation in Dmytro Kremin's collection «Bricked-up music»]. *Studia methodologica*, 40, 284–291 (ukr).
2. Halenko, A. M. (2011). Formuvannia linhvokrainoznavchoi kompetentsii na materialii poetychnykh tvoriv [Development of linguistic and social competences on the base of poetic works]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, 6 (217), 100–107 (ukr).
3. Horokh, H. V. (2014). Dytiachi poetychni teksty yak osnovnyi dydaktychnyi material na urokakh ukrainskoi movy [Children's poetic texts as the main didactic resource in Ukrainian language lessons]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*, 17, 141–147 (ukr).
4. Hreb, M. & Hrona, N. (2019). Ese v pochatkovii shkoli: kompozytsiini osoblyvosti, metodyka napysannia [Writing essays in primary school: composition and methodology]. *Naukovi zapysky BDPU, Pedahohichni nauky*, 2, 143–150. DOI: 10.31494/2412-9208-2019-1-2 (ukr).
5. Kremin, D. (2014). *Medovyi misiats u Karfaheni: Vybrani virshi ta symfonii* [The honeymoon in Carthage: Selected Poems and Symphonies]. Mykolaiv: Ilion (ukr).
6. Kremin, D. (2014). *Slozy Sukhoho Fontanu. Liryka* [The tears of the Dry Fountain. Lyrics]. Mykolaiv: Vydavets Shamrai P. M. (ukr).
7. Kremin, D. (2011). *Zamurovana muzyka: liryka, symfonii, poemy* [Bricked-up music: lyrics, symphonies, poems]. K.: Yaroslaviv Val (ukr).
8. Kucheruk, O. A. (2006). Navchalnyi tekst yak faktor movno-estetychnoho vplyvu [Tutorial text as a factor of linguistic and aesthetic influence]. In *Osnovy estetychnoho vykhovannia v shkilnomu kursi ukrainskoi movy*. Zhytomyr, s. 27–43 (ukr).
9. Navchalna prohrama «Ukrainska mova» dlia 5–9 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv (za novym Derzhavnym standartom bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity): dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv z ukrainskoiu movoiu navchannia (2017). Retrieved from: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni_programi/navchalni-programi-5-9-klas (ukr).
10. Nikitina, A. (2015). Linhvodydaktychnyi analiz tekstu posibnyka yak zasib navchannia studentiv-filolohiv [Linguistic and didactic analysis of the textbook as a means of teaching philology students]. *Narodna osvita*, 3. Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3702 (ukr).
11. Vasylykivska, N. A. (2018). Formuvannia u molodshykh shkolariv umin pratsiuvaty iz zaholovkom tekstu [Developing the primary school students' skills to work with the title of the text]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 126–133. DOI: 10.32405/2411-1317-2018-4-126-133 (ukr).